

séje tán azért is siet úgy, mert tudja, hogy tekervényes, nagy, de érdekes útja van. E gyorsaságot és elelenségget technikai eszközök is segítik. A regény: formájában dialog, mely az író és alteregeja közt foly le. Így a mű alakjába drámai és elbeszélő változatok, hangulatába pedig lírai motívumok vegyülnek. E különböző hatáselemek összeolvasztása szint és fordulatosságot ad elbeszélésének. Nem szavakon és mondatokon pompázik tehát stílusának szépsége, mint uemely újabb elbeszélőnké (afféle harmat-ragyogású és életű hideg cseese-becsék ezek a mese falevelén), hanem mélyebbről árad: az előadás módorából s a mondanivalóból. Az utóbbiban azonban, — mint említettem — mégis a líráé a főszerep s ezért van, hogy Komáromi hősenek lelki szerkezete nem lassan épül fel előttünk tömérdek apró vonásból, mint pl. egy realistáé, hanem — hipp-hopp — előttem terem, szíve ajtaja tárva-nyitva, fölőselegessé tesz mindenféle lélektani röntgenezést.

S ha mindehhez hozzátesszük, hogy a regény hőseben van valami a „naturbursch“ zamatából s a szerepkör szeretetreméltóságából, nem csodáljuk, hogy e kis regény az olvasók oly széles rétegét hódította meg.

Hartmann János.

Az emberi elme. Az értelem. Dr. Ranschburg Páltól. Budapest, 1923. A Pantheon ismerettára. Akinek, mint e sorok írójának, alkalmá van megfigyelni, hogy az utóbbi esztendőben — részben nemzetiségeink tömeges elvesztése, részben oktatásügyünk tagadhatatlan háborús meg háborúutáni süllyedése miatt — mennyire hanyatlott a nyelvtudás az ú. n. intelligens körök ifjabb nemzedékénél, a szaktanulmányokat folytató főiskolai ifjúságnál is, az tudja csak eléggé méltányolni, hogy mit jelent szegény megcsonkított hazánknak egy-egy új és jó tudományos könyv. A kiváló külföldi művek fordítását, amennyiben gondos, lelkiismeretes, éppoly örömmel kell fogadnunk, mint a legújabb tudományos eredmények önálló összefoglalását magyar nyelven. A kívülállóknak nem is sejtethetik, hogy mennyire fenyegeti ifjabb generációinkat a teljes elmaradás tudományos téren. Ez persze csak egy ok, egy másik minden tudományos intézményünk teljes le-

romlása, elszegényedése, az anyagi eszközök teljes hiánya. Mindjárt e helyen rá kell mutatni arra a körülményre is, hogy noha a németek a legrettenetesebb gazdasági csapásokat voltak kénytelenek elviselni, az ő tudományos könyvkiadásuk még e szomorú, válságos időkben is úgyszólván bámulatosan föllendült viszont minálunk köztudomástú az, hogy ilyen munkát kiadni ha nem is teljesen lehetetlen, de a legnehezebb feladatok közé tartozik, pedig meggzagdagodott kiadóvállalataink bizonyos hazafias áldozatkészséggel is tartoznának e téren. Ez nemcsak közbevetett megjegyzés itt, hanem nagyon aktuális panasz a fentjelzett derék munkával kapcsolatban. Aki ennek rossz papirosát, elég kisbetűs nyomását, igen értékes, de nem egészen jó kiállítású ábráit látja s amellett a bevezetésben a szerző hálás köszönetét olvassa a kiadóvállalat áldozatkészségeért, annak elszorul a szíve. Igazságtalanság lenne persze itt csak a kiadóra panaszkodni, a közönség is oka ennek. Magyarországon a tudományos irodalomnak alig van vásárlója. Míg pl. Németországban a vaskos két kötetből álló híres Spengler-könyv az újnyomatok egész sorát érte el a legrövidebb idő alatt, de nemcsak az ilyen felkapott könyv, hanem súlyos tudományos munkák már megjelenésük után pár hónapra elfogynak s a lassan mozduló megrendelő a második kiadást kénytelen megvárni, addig nálunk általában még a szép-irodalmi könyveket is legfeljebb kölcsönkérlik (és nem adják vissza), tudományos művet pedig lehetőleg szerzői tiszteletpéldányként gyűjtenek. A nagyközönségnek is lenne tehát egy és más kötelezettsége a tudományos irodalommal szemben. Egy ilyen könyv, mint Ranschburg műve, a legrövidebb idő alatt másodkiadásban is ki kellene hogy fogyjon és a kiadókat a sikernek arra kellene csábítania, hogy minél méltóbban állítsák ki, belső értékéhez egyengessék a külső megjelentését.

A mindenkép jónevű, hosszú tudományos munkásságra visszatekintő tudós igazi odaadással, szeretettel, lelkesedéssel gyűjtötte itt össze 30 évi tanulmány, megfigyelés, kísérletezés eredményeit. A leg-

nagyobb gonddal magyarázza már könyvének címét is. Az itt használt szavakért nem volt rest a nyelvészethez iskolába járni. Magyar szakosoknak is élvezetes ez a két lapra terjedő megokolás, amelynek eredményeként leszögezi: „Úgy gondolom . . . lélektanról beszéljünk, ahol a psziché lényegét, eredetét, avagy a testtől függetlennek vett működéseit tárgyaljuk . . . Ezzel szemben az elmetan a pszichológiának azt az ágát kell, hogy jelentse, mely a tudatfolyamatokat, mint szervezetekhez kötött, sajátzerű életjelenségeket, a maguk szubjektív mivoltukban is a biológiai gondolkodás keretein belül kutatja“. Már ez is útbaigazíthat arra nézve, hogy mit kapunk e kötetben. Az anyag gazdságáról, kitűnő csoportosításáról, újszerűségéről azonban csak az kaphat fogalmat, aki gondosan végigolvass néhány fejezetet. A legmodernebb külföldi és hazai szakirodalom olyan bőségben ontja itt rövidre fogott mondatokban, tömör biztonságban a maga eredményeit, a szerző olyan meggyőződéssel bírálhatja, fogadja, avagy veti el azokat, okolja meg állásfoglalását, hogy ilyen szerény keretek közt mozgó kézikönyv valóban bámulatba kell, hogy ejtsen mindenkit tartalmának sokoldos teljességével, adatainak lelkiismeretes pontosságával. Például elég egy 10 lapnyi terjedelmű rövid fejezetre hivatkozni, hol nem kevesebb, mint egy tucat tudós elmélete, nézete, kísérlete sorakozik egymás mellé (I. 4. Ingerek hatása az idegrendszerre: Verworn, Vészi Gy., Wundt, Goltz, Bethe, Rabl-Rückhardt, Duval, Sherrington, Hering, Semon, Bernstein, Jerkes, Turley). Ha tekintetbe vesszük, hogy a könyv harminckét fejezetében csaknem mindenütt ugyanez a bőség lelhető, sokat fog mondani az a dicséret, hogy ez a nagy anyag olyan közérthetően, világosan s egyszerűen van feldolgozva minden helyszíre ellenére, hogy a távolabb álló is élvezettel s nyereséggel olvashatja. Be nem avatottaknak csak az ábrák némelyike ad föl kissé nehezen megfejthető talányokat, ami azonban talán a már fentebb érintett körülménnyel is függ össze, hogy a kiállítás jobb lehetne, ami persze nem a tudós szerző rovására megy.

A mű kis formátuma ellenére is,
Napkelet.

aránylag kisbetűs, sűrű nyomásával rengeteg sokat hoz 278 lapján. Ráadásul gondosan vigyázott a szerző arra, hogy mindenütt élesen kirajzolódjék a határ a teljesen bebizonyított tudományos igazságok, meg az egyelőre még csak zseniális vélekedések, föltevések közt. A könyv két részre osztva, az elsőben „az elme szerveit“ hozza (A központi idegrendszer). A tengőéleti — vegetatív — idegrendszer. A belső elválasztású — endokrin — avagy vérmirigyrendszer. Ingerek hatása az idegrendszerre. Az oxigén szerepe a szellemi munkának az idegrendszerben megfelelő folyamatokban. Az agy vérellátásának szabályozása s az elmetartalmak erre gyakorolt befolyása), a másodikban az elmebeli tartalmak, történések és ténykedések címén az érzetekről, a képzetekről, a szemléletekről, az élményekről s az értelemről szól. Erdemes azonban valamelyik fejezet részletesebb képét adni, hogy mindenki meggyőződhesék az itt tárgyaltak közérdekűségéről s alaposágáról.

A mennyiségélményeknek szentelt külön fejezetben szól a szerző az ezen élményt szolgáló érzékszervekről, az egyformák kölesönhatásáról mint a mennyiség-élmény élettani alapjáról. Az egyneműségéről, mint a számfogalmak kifejlődhetőségének feltételéről, a mennyiség-élmény kifejlődését előmozdító tényezőkről, a mennyiségek elszakadásáról az eredeti konkrét benyomásoktól, a mennyiségzők fejlődéséről primitív népeknél, az ötös rendszer anatómiás eredetének nyomairól, a „szerenstelen számok“ pszichológiájáról stb. Azért érdemes épp egy ilyen részletről behatóbban szólni, mert ez mindennél ékebben bizonyítja, hogy a könyv nemesak lélektanról foglalkozó szakembernek hasznos, nemesak orvosnak, pszichológusnak, filozófusnak, hanem csaknem minden tudományággal foglalkozónak, akinek az emberrel van dolga. Elsősorban a pedagógusok meg a nyelvészek figyelme legyen rá fölhíva, mindkétféle értelemben csaknem nélkülözhetetlen segédeszköz, de melegen ajánlható minden intelligens embernek, aki nem akar elmaradni a tudomány fejlődésétől, főként azokban a kérdésekben nem, melyek az emberre, tehát önönmagára is

vonatkoznak. Külön ki kell még emelni, hogy ez a mű még egy szempontból örömmel üdvözölhető jelenség a magyar tudományos irodalom terén. A nyugoti népek régóta sikerrel fáradoznak azon, hogy a különböző tudományágakban elért eredményeket tömören összegezve, rendelkezésére bocsássák a más területeken dolgozóknak, hogy így bizonyos tájékozódás, állandó nívón maradás, tervszerű együttthaladás, összedolgozás lehetségessé válják s viszont a művelt nagyközönséget is tájékoztassák. Az ilyen kötetkének egy gyakori hibája az, hogy nem hatolnak eléggé a részletekbe s így céljukat sokszor csak töredékesen érik el. Ez a könyv valódi mintája annak, hogy miképp kell ezt csinálni, hogyan lehet eredményeket tömören összegezni s amellett a részleteket el nem hanyagolva igazán a veséig hatolni.

Koszó János.

Debreceni fiatal költők. (Viharbán. Debreceni fiatal költők antológiája. Szerkesztik: Benyovszky Pál és Juhász Géza. — Testvérgályák. Gulyás Pál és Juhász Géza versei. — Lenau szonettjei. Fordította Gulyás Pál.) Hét lelkes fiatalember, akik az élet anyagiasságától elfordulva, a költészet eszményi világába menekülnek, már magában véve is rokonszenves látvány; hát még ha oly öntudatos célból szövetkeznek, aminőt könyvük előszava sejtet. Valóban igazuk van: vidéken is kellene néhány irodalmi gépöntet teremteni, melyek kiegyenlítő szerepet töltenének be a főváros bábeli hangzavara és az ország többi része közt. Ily módon csakugyan nyújtanának valamit azoknak, akik „tanácstalanok az ú. n. modern törekvésekkel szemben”. Ehhez azonban erős önkritikára volna szükségük tárgyválasztás, nyelvhasználat és műforma tekintetében egyaránt. Nem azt jelenti ez, mintha most kiadott verseik között nem akadnának irodalmi színvonalon állók. Igenis vannak; de az is bizonyos, hogy a csoport tagjai újságra való törekvésükben az epigon-szerűség irányába sodródtak.

Itt van mindjárt Babiczky Béla, az antológia első szerzője, akire *A Csönd szerelmese* c. verséből s szólamkinése egyes foszlányaiból rögtön ráolvasható az Ady-hatás. Igaz, hogy egyébként nem sok rokonságot

mutat a dekadensek kedvencével. Motivumai a társtalanság, eszményi szerelem, kenyérgond, melyeknek azonban nem lázongó nyugtalansággal, hanem némi megbékéltséggel ad hangot. Mióta Ady Endre a Jó Csönd herceg előtt való ijedtségének oly megkapó költőiséggel adott kifejezést, fiatal verselőink szintén keresték vele a találkozást. *Éjjel* c. költeménye szerint a szóban forgó kötet másik szerzője Benyovszky László sem kivétel, ő is a Csönd hegyén bolyong, „ahol a vágyak teljesülnek, — s a holnapok csak törpe gondok”. Pedig kár neki a valóság világától oly távol mennie, lám ahogy a kis huga Szatmárt emlegette, a visszavágyás érzése mily enyhítő varázssal színezi ifjúkora megújuló álmait. Benyovszky Pál, a csoport harmadik tagja, akinek lantján szintén a visszaemlékezés szólal meg legizgalmas hangokon. Nagyra-törő eszmék hevítik s nemzeti sorsunk lesújtottságát férfias erővel tolmácsolja. Költői öntudatára vall a *Magyar költő gőgje* c. vers, mely azonban nemes veretű páthosza ellenére is az Ady-féle „Góg és Mágog fia vagyok én” parafrázisaként hat. Legtöbb darabbal szerepel az előtünk lévő kiadványokban Gulyás Pál. Az ő verseinek főindítéka valami intellektuális nyugtalanság, mely szubjektív világszemlélet nyomán, de még kiforratlan művészetel ömlik formába. Borús hangulatának egyik forrása a múlandóság-gondolata, mely természeti jelenségekhez és kozmikus képzetekhez tapad, csak az a baj, hogy inkább külsőleg. A fényesség tájáról való fogalmak (océán, rengeteg, orkán, sarki csillag) gyakori ismétlődése a modorosság benyomását teszi s az élményi alap erőtlenségére vall. Gulyás mondanivalóit két módon közli. Egyszer az ú. n. modern verselőktől úntig elcsépelet szóalokok és kapcsolatok fölhasználásával (álom-mező, elmúlás-kútja, fárosz), máskor meg egyszerűbb, a köznapi beszédhez közelebb álló módon. Az utóbbinak természetesebb hangján írt versei inkább mutatnak valódi ihletre. Költői logikája azonban itt sem mindig kifogástalan. Példa rá a *Hitvallás* befejezése: „S a kék hegyek tetején — *Csillog* a szomorúságom”. Gulyás Pál Lenau szonettjeinek magyarra áttételével is megpróbálkozott. A